

בתר צלותא לתפילת מנחה לשבת
/ יונתן מאיר קמחי ושמעון לב טהור

שְׁמַעְתִּי תְּפִלָּתְךָ
רְאִיתִי דַמְעָתְךָ
הִנְנִי רוֹפֵא לְךָ
וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבֶרֶךָ לְצִיּוֹן
גַּן עֵדֶן עָלֵי אֲדָמוֹת
וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבֶרֶךָ לְצִיּוֹן
שְׁלוֹם בְּכָל הָעוֹלָמוֹת
וְתַחֲזִינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבֶרֶךָ לְצִיּוֹן
שְׁלוֹם בֵּין כָּל הָאֻמוֹנוֹת

מנחם-אב

ראש חודש מנחם אב, יום רביעי, א' מנחם אב 22.7.

- א. בתפילות העמידה במהלך היום ובברכת המזון מוסיפים את ברכת "יעלה ויבוא" לציון ראש החודש. בברכת המזון מוסיפים אף את הבקשה "הרחמן הוא יחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה". בקשה זו מצורפת גם לפני חתימת ברכת המזון בקצרה.
- ב. יש הנוהגים לשלב בתפילה את מזמור תהילים ק"ד: "ברכי נפשי", הנחשב כשיר של יום של ראשי חודשים. ניתן לשלב את פרק התהילים בסדר פסוקי דמרה, לאחר אמירת ההלל או בסיום קריאת התורה.
- ג. לאחר תפילת העמידה בשחרית (תפילת חול שמוסיפים בה את ברכת "יעלה ויבוא") אומרים את ההלל בדילוג, עם ברכותיו.
- ד. קריאת התורה: מעלים ארבעה עולים לתורה וקוראים בעניין ראש החודש. מנהג קהילות התנועה לקרוא בפרשת "בהעלותך" את פסוקי התרועה בראשי החודשים (עליה ראשונה: במדבר י, 1-3; עליה שנייה: י, 4-7; עליה שלישית: י, 8-10; עליה רביעית: י, 8-10 (חזרה על עליה שלישית)).
- ה. הקריאה המסורתית היא בעניין קורבנות ראש החודש, מתוך פרשת "פנחס" (עליה ראשונה: במדבר כח, 1-3; עליה שנייה: פס' 3-5; עליה שלישית: פס' 6-10; עליה רביעית: 11-15).
- ו. אין מפטירים בראש חודש.
- ז. לאחר החזרת ספר התורה ולפני סיום התפילה ניתן להוסיף זכר למוסף לפי הנוסח המופיע בתפילת השבת בסידור "העבודה שבלב", או בנוסח המיוחד לראשי חודשים המופיע במוסף התפילה בסוף האוגדן.
- ח. המניחים תפילין יחלצו אותם לפני אמירת זכר למוסף.
- ט. בחלק מקהילות ישראל התפתחו בראשי חודשים מנהגי תפילה והתכנסות מיוחדים של הנשים. בחלק מקהילות התנועה נוהגים לקיים אירועי לימוד מיוחדים ברוח זו. נשות הכותל מקיימות ביום זה תפילת ראש חודש חגיגת בכותל המערבי.
- י. מראש חודש אב ועד מוצאי צום תשעה באב ממעטים בשמחה. רבני מר"ם אינם עורכים חופות בימים אלו וקהילות היהדות הרפורמית אינן עורכות אירועי שמחה וחגיגה, למעט בשבת.

שבת פרשת דברים, שבת חזון, ד' מנחם אב 25.7 - שבת שלישית של "תלתא דפורענותא"

- א. בשחרית קוראים לשבעה ולמפטיר בפרשת "דברים".
- ב. מפטירים בהפטרה המיוחדת לשבת חזון שהעניקה לשבת את שמה בישיבה א, 1-27. את פסוקי התוכחה והחורבן שבהפטרה (פס' 15-2, 21-23), נוהגים לקרוא גם כן בטעמי איכה. שאר ההפטרה היא לפי טעמי ההפטרה הרגילים.
- ג. אחרי הקריאה בתורה ובהפטרה ראוי להכריז על צום תשעה באב שיחול ביום חמישי; וזאת למרות שעפ"י המנהג המקורי של קהילות ספרד נוהגים להכריז על התענית רק לפני צום י' בטבת וצום י"ז בתמוז.
- ד. במנחה קוראים לשלושה מתוך פרשת "ואתחנן". לומדים פרק ג' במסכת אבות.
- ה. יש הנוהגים שלא לשנות מן היין עליו מברכים בהבדלה בשל איסור שתיית יין בתשעת הימים. הנוהגים כך נותנים לקטן ללגום מעט מהיין.

ההכרזה על יום הצום

אַחִינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל שְׁמְעוּ. יוֹם צוֹם הַחֲמִישִׁי יִהְיֶה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן. יִהְפֹּךְ אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשִׁשּׁוֹן וְלִשְׁמִחָה. כְּדַכְתִּיב: כֹּה אָמַר ה' צָבָאוֹת צוֹם הַרְבִּיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֶשְׂרִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וְלִשְׁמִחָה, וְלִמְעֵדִים טוֹבִים. וְהָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבֵּן: יְהִי חֲסֵדְךָ ה' עָלֵינוּ. כֹּאשֶׁר יַחְלְנוּ לָךְ; ה' הוֹשִׁיעָה. הַמְלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם קִרְאָנוּ:

צום תשעה באב, יום חמישי, ט' אב 30.7

- א. צום ט' באב הוא יום התענית המיוחד השלישי והחשוב ביותר בימי לציון חורבן ירושלים והארץ בידי הבבלים ובידי הרומאים. המשנה במסכת תענית מציינת חמשה אירועים שאירעו ביום קשה זה: הגזירה על דור המדבר שלא יכנסו לארץ, חורבן הבית הראשון והשני, חרישת העיר ירושלים כסמל לחורבנה בידי הרומאים, ונפילתה של ביתר - בירת מרד בר כוכבא.
- ב. צום ט' באב הוא החמור שבין ימי התענית והצום ואיסוריו דומים במלואם לאיסורים החלים ביום הכיפורים. איסור אכילה ושתייה, רחצה, סיכה, נעילת מנעלי עור וקיום יחסי אישות. זמן התענית - משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים

י. בתפילת השחרית אין אומרים את ברכת הכהנים במסגרת חזרת הש"ץ. הברכה נאמרת בתפילת המנחה.

יא. אין עורכים הבדלה במוצאי תשעה באב.

יב. מנהג רבים בקהילות היהדות המתקדמת ובקהילות נוספות למעט מעט במנהגי האבלות ב-ט' באב בשל הקמתה של מדינת ישראל וקיבוץ הגלויות, ובמקביל להקדיש את היום לעיסוק וחשבון נפש בסוגיות ציבוריות אודות דמותה ודרכה של החברה הישראלית יש הנוהגים להפסיק את הצום בצהרי תשעה באב ולהימנע ממנהגי האבלות בשעותיו האחרונות של היום. מנהגים אלו מתכתבים עם מנהגי קהילות ספרד והמזרח

"ומחה יי דמעה מעל כל פנים" - אבלות בתשעה באב: תשעה באב אינו מבטל או דוחה אבלות, אך האבלים רשאים לצאת מביתם לקריאת מגילת איכה בציבור. ניתן לקרוא המגילה והקינוח אף בבית האבלים.

מנחמים האבלים ומקבלים פני מנחמים בתשעה באב. מביאים את המת לקבורה בתשעה באב ועורכים בו אזכרות שבעה, שלושים וימי שנה.

שבת פרשת ואתחנן, שבת נחמו, י"א מנחם אב 1.8 - שבת ראשונה משבע שבתות הנחמה

א. בשחרית קוראים לשבעה ולמפטיר בפרשת "ואתחנן". מפטירים בישעיהו מ, 1-26 בהפטרת הנחמה הראשונה מבין שבע הפטרות הנחמה - כולן מנבואתיו של ישעיהו (השני). מנהג נוסף: ישעיהו מ, 1-13.

ב. מפאת חשיבותן של עשרת הדברות קוראים אותם מדי שנה, גם ברבות מן הקהילות הקוראות בתורה במחזור קריאה תלת שנתית. הצעה לחלוקת הפרשה לשלוש סדרות הכוללות כולן את קריאת עשרת הדברות מופיעה בסוף מוסף התפילה.

ג. אין מחלקים את קריאת עשרת הדברות בין מספר עליות. מקובל לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות. קוראים הדברות בטעם תחתון, בו חלק מהדברות נקראות במסגרת פסוק אחד (להבדיל מהקריאה בחג השבועות).

ד. במנחה קוראים לשלושה מתוך פרשת "עקב". לומדים פרק ד' במסכת אבות.

למחרת. בנוסף קיים איסור הלכתי על אמירת שלום ועל לימוד תורה, למעט בענייני החורבן.

ג. לפני תפילת ערבית וקריאת המגילה נוהגים להסיר הפרוכת מארון הקודש או להפכה, וכן להאיר את בית הכנסת בתאורה מועטה.

ד. מתפללים את תפילות היום בקול נמוך ובשפה רפה. בנוסחי התפילה המסורתיים מוסיפים לתפילת העמידה (אשכנזים וספרדים בשחרית ומנחה, התימנים אף בערבית) את ברכת "עננו". היחיד מוסיף בתפילתו את הברכה כחלק מברכת שומע תפילה. שליח הציבור בחזרתו על התפילה מוסיף את הברכה, כברכה עצמאית נוספת, לאחר ברכת גאולה וקודם ברכת רופא חולי עמו ישראל.

ה. מוסיפים את ברכת "נחם" בסדר תפילת העמידה לפני חתימתה של ברכת בונה ירושלים וחותרים ב"מנחם ציון ובונה ירושלים". מנהג עדות אשכנז לומר את ברכת נחם בתפילת המנחה בלבד. מנהג יתר העדות לומר את ברכת נחם בכל תפילות היום, וכן מנהג קהילות התנועה.

ו. קוראים את מגילת איכה לאחר תפילת עמידה בערבית ולאחר קריאת התורה וההפטרה בשחרית, וכן נוהגים לומר קינות. מנהג קהילות היהדות המתקדמת לקרוא גם קינות שנתחברו בדורות אחרונים לזכר השואה ובדבר הצורך בתיקון חברתי נוכח עוולות החברה והעולם. נוהגים לקרוא את המגילה ישובים על הארץ או על כסאות נמוכים באור חלש או לאור נרות.

ז. בתפילת השחרית לא מתעטפים בטלית ואין מניחים תפילין. ההתעטפות בטלית והנחת התפילין נעשות בתפילת המנחה.

ח. בתפילת השחרית מעלים שלושה בפרשת "ואתחנן" בדברים ד, 25-40. מפטירים בירמיהו ח, 13 - ט, 23, בניגון איכה.

ט. בתפילת המנחה מעלים שלושה בפרשת "כי תשא" בפסוקים המזכירים את י"ג מידות הרחמים (עליה ראשונה: שמות לב, 11-14; עליה שנייה: שמות לד, 1-3; עליה שלישית: שמות לד, 10-4). נוהגים לפי מסורת אשכנז שבעת הקריאה הציבור כולו אומר את הפסוק: "שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך", את י"ג מידות הרחמים, ואת המילים "וסלחת לעוננו ולטאתנו ונחלתנו". לאחר מכן חוזר בעל הקריאה על הפסוקים בטעמים של הימים הנוראים. עדות ספרד מפטירות בהושע יד, 2-10 ובמיכה ז, 18-20. עדות אשכנז מפטירות בישעיהו נה, 6 - נו, 8. לאחר קריאת ההפטרה מברכים שלוש ברכות: "האל הנאמן", "בונה ירושלים" ו-"מגן דוד"/"משמח ציון בבניה".

ט"ו באב, יום רביעי, ט"ו מנחם אב 5.8

ביום ט"ו באב נוהגים מקצת מנהגי שמחה. בסדר התפילה המסורתי נוהגים שלא לומר את סדר התחנון.

אָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל כַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב וּכְיוֹם הַכְּפֹרִים, שֶׁבָּהֶן בָּנוּת יְרוּשָׁלַיִם יוֹצְאוֹת בְּכָלִי לְבָן שְׂאוּלִין, שְׁלֹא לִבְיַשׁ אֶת מִי שְׂאִין לוֹ... וּבָנוּת יְרוּשָׁלַיִם יוֹצְאוֹת וְחֹלוֹת בְּכַרְמִים. וּמָה הָיוּ אוֹמְרוֹת, בְּחֹזֶר, שָׂא נָא עֵינֶיךָ וְרֵא, מָה אִתָּה בּוֹרֵר לָךְ. אֵל תִּתֵּן עֵינֶיךָ בְּנוֹי, תֵּן עֵינֶיךָ בְּמִשְׁפָּחָה. (משלי לא) שְׁקֹר הַחַן וְהַבֵּל הַיְפִי, אֲשֶׁה יֵרָאת יְיָ הִיא תִתְהַלֵּל.
משנה תענית פרק ד' משנה ח'

שבת פרשת עקב, י"ח מנחם אב 8.8 - שבת שנייה משבע שבתות הנחמה

- א. בשחרית קוראים לשבעה ולמפטיר בפרשת "עקב". מפטירים בהפטרות הנחמה בישעיהו מט, 14 - נא, 3. מנהג נוסף: ישעיהו מט, 22-14, נ, 1-3.
- ב. במנחה קוראים לשלושה מתוך פרשת "ראה". לומדים פרק ה' במסכת אבות.

שבת פרשת ראה, כ"ה מנחם אב 15.8 - שבת מברכין חודש אלול - שבת שלישיית משבע שבתות הנחמה

- א. בשחרית קוראים לשבעה ולמפטיר בפרשת "ראה". מפטירים בהפטרות הנחמה בישעיהו נד, 11 - נה, 5.
- ב. לאחר הקריאה בתורה מברכים את חודש אלול ומזכירים על ראש החודש שיחול בימים חמישי ושישי.
- ג. במנחה קוראים לשלושה בפרשת "שופטים". לומדים פרק ו' במסכת אבות.

א' ראש חודש אלול, יום חמישי, ל' מנחם אב 20.8

- ד. בתפילות העמידה במהלך היום ובברכת המזון מוסיפים את ברכת "יעלה ויבוא" לציון ראש החודש. בברכת המזון מוסיפים אף את הבקשה "הרחמן הוא יחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה". בקשה זו מצורפת גם לפני חתימת ברכת המזון בקצרה.
- ה. יש נוהגים לשלב בתפילה את מזמור תהילים ק"ד: "ברכי נפשי", הנחשב כשיר של יום של ראשי חודשים. ניתן לשלב את פרק התהילים בסדר פסוקי דזמרה, לאחר אמירת ההלל או בסיום קריאת התורה.
- ו. לאחר תפילת העמידה בשחרית (תפילת חול שמוסיפים בה את ברכת "יעלה ויבוא") אומרים את ההלל בדילוג, עם ברכותיו.
- ז. קריאת התורה: מעלים ארבעה עולים לתורה וקוראים בעניין ראש החודש. מנהג קהילות התנועה לקרוא בפרשת "בהעלותך" את פסוקי התרועה בראשי החודשים (עליה ראשונה: במדבר י, 1-3; עליה שנייה: י, 7-4; עליה שלישית: י, 10-8; עליה רביעית: י, 10-8 (חזרה על עליה שלישית)).
- ח. הקריאה המסורתית היא בעניין קורבנות ראש החודש, מתוך פרשת "פנחס" (עליה ראשונה: במדבר כח, 1-3; עליה שנייה: פס' 5-3; עליה שלישית: פס' 10-6; עליה רביעית: 15-11).
- ט. אין מפטירים בראש חודש.
- י. לאחר החזרת ספר התורה ולפני סיום התפילה ניתן להוסיף זכר למוסף לפי הנוסח המופיע בתפילת השבת בסידור "העבודה שבלב", או בנוסח המיוחד לראשי חודשים המופיע במוסף התפילה בסוף האוגדן.
- יא. המניחים תפילין יחלצו אותם לפני אמירת זכר למוסף.
- יב. בחלק מקהילות ישראל התפתחו בראשי חודשים מנהגי תפילה והתכנסות מיוחדים של הנשים. בחלק מקהילות התנועה נוהגים לקיים אירועי לימוד מיוחדים ברוח זו. נשות הכותל מקיימות ביום זה תפילת ראש חודש חגיגת בכותל המערבי.